

τικῆς, ἣν κατώρθωσε νὰ φέρῃ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τῆς ὑποίας ὑπῆρξεν ὁ ὑπέρτατος ἀρχηγός (1).

Ἀλλ' ἵνα κατὰ βάθος νοήσωμεν τὸν συγγραφέα, ἵνα ἐκτιμήσωμεν ἅπασαν τὴν ἀξίαν καὶ πρωτοτυπίαν αὐτοῦ, δεόν ν' ἀναγνώσωμεν τὰς ἀκολουθοῦσας δύο συγγραφάς αὐτοῦ· «*Essais de politique et de littérature*» καὶ «*Quelques pages d'histoire contemporaine*» ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις συγγραφαῖς πᾶς ὅστις θέλει νὰ διατρέξῃ τὸ στάδιον τῆς πολιτικῆς ἐφημεριδογραφίας ὑφείλει νὰ ζητήσῃ τὸ παράδειγμα.

Εἰς τὸ ἐπίμοχλον αὐτὸ τοῦ πολεμιστοῦ ἐπάγγελμα ὁ κῆματος ἐπέρχεται ταχύς. Ἄν καὶ αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι ἐπρεπε νὰ καταστήσωσι τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἐλαφρότερον εἰς αὐτόν, ἐν τούτοις ὁ Πρεζώ-Παραδόλ ἤρχισε νὰ αἰσθάνηται τὸ βάρος αὐτοῦ. «Αἰσθάνομαι ναυτίαν, ἔγραφεν εἰς τινὰ τῶν τελευταίων του ἐπιστολῶν πρὸς τινὰ φίλον του, ὁπότεν ἀναγκασθῶ νὰ λάβω τὸν κάλαμον, ἵνα γράψω ἄρθρον τι.» Βεβαίως ὁ κόρος αὐτὸς συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἀπόφασιν ἐποίησε τοῦ νὰ λάβῃ δημόσιον θέσιν. Ἴσως ἐνίσχυσαν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ αἱ ἐκλογικαὶ ἀποτυχίαι του. Καὶ ἔπειτα, ὡς παρατηρήθη, ἡ τοσοῦτον λεπτὴ ἐκείνη εἰρωνεία του εἶχε παύσει εἰς τὸν λόγον του, καὶ εἶχεν ἀπολέσει, ἐὰν οὐχὶ τὴν ἀξίαν του, τοῦλάχιστον τὴν δημοτικότητά του. Πρὸς δυστυχίαν του, εἶχεν ἐπιστῇ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἡ λεπτότης τοῦ ὅρου δὲν ἦτο πλέον πολὺ καταληπτὴ καὶ ἰδίως εἰς τὸ πλῆθος.

Ὅποτεν ὁ Πρεζώ-Παραδόλ ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτῆς ἐν Οὐάσιγκτων, πάντες ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι ἡ νέα αὕτη θέσις του δὲν θὰ ἦτο εἰμὴ προσωρινή, καὶ ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἤθελε μετακληθῇ, ἵνα διευθύνῃ τὸ ἐπὶ τῶν ἑξωτερικῶν Ὑπουργεῖον. Τεσσαράκοντα ἐτῶν ἡλικία εἶναι ἡ νεαρὰ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἡλικία. Ὅποια μοῖρα ἐπεκλώθοντο εἰς ἐκείνον ὅστις, διὰ πρώτου ἄλματος, ἤρετο εἰς τὰς ὑψηλότερας θέσεις! Ὅποια δὲ θλίψις εἰς τὸ θλιβερόν τοῦτο ἄγγελμα, εἰς τὴν ἀνεξήγητον αὐτὴν ἀπόφασιν, ἣτις κατέλιπε τρεῖς ὄρφανούς! Ἡ καρδία ἀποψυχραίνεται ἐνώπιον τοιοῦτου θεάματος, καὶ μόλις εὐρίσκει δύναμιν, κατεπτομένην, ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐκείνην διάνοιαν τὴν ἐξαφανισθεῖσαν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, πρὸς τὴν ψυχὴν ἐκείνην τὴν τοσοῦτον ταχέως ἀποπτᾶσαν, δείγμα τι βαθείας καὶ ὀδυνηρᾶς συμπαθείας.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑ. Ἐν σελ. 444, στῆλ. 6', ἐν σειρᾷ 3 τοῦ ἁρθροῦ Π ρ ε ζ ῶ - Π α ρ ᾶ δ ὸ λ, μετὰ τὴν λέξιν *il se précède* «καθ' ἣν στιγμὴν ἅπαντα τὰ συμβῆντα.»

ΠΕΡΙ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ.

(Ἐκ τῆς «*France nouvelle*» τοῦ Prevost-Paradol.)

Πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν οὐδεὶς Γάλλος ἐδυνήθη νὰ νοήσῃ ὅτι συζητητέον ἐστὶ τὸ ζήτημα περὶ ὑπουργικῆς εὐθύνης καὶ ἐγκατέλειψε μετὰ τινος περιφρονήσεως, ὡς ματαίαν καὶ περιττὴν, πᾶσαν ἀπόδειξιν πρὸς ὑποστήριξιν δοξασίας τοσοῦτον αὐταποδείκτου. Ἀλλ' εὐκαιρὸν εὐρίσκομεν τὴν ἐποχὴν ἐν ἣ ζῶμεν νὰ κατανεγκάσωμεν τοὺς γράφοντας ἢ λαλοῦντας περὶ τῆς πολιτικῆς ν' ἀποδείξωσι τὸ αὐταπόδεικτον καὶ προφανές, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν ὥστε νὰ παραδεχθῶμεν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἡ ὑπουργικὴ εὐθύνη εἶναι ἀνκλόφευκτος πρὸς ὑπάρχον κυβερνήσεως ἐλευθέρως.

Οὐδεὶς δύναται κατ' ἀρχὰς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ εὐθύνη δὲν εἶναι ἀνάγκη οὐδαμοῦ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως καὶ εἰς τὴν γενικὴν διαγωγὴν τῶν υποθέσεων τοῦ ἔθνους. Ἄρα ἡ ἀμφιβολία δὲν δύναται νὰ ἐγερθῇ εἰμὴ ἐπὶ τὸ πρόσωπον καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα, ἐφ' ᾗ ἡ εὐθύνη αὕτη δεόν νὰ δοθῇ κατὰ προτίμησιν. Πρέπει ἄρα γε νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἡγεμόνα εἰς τινὰ κληρονομικὴν μοναρχίαν, εἰς τὸν Πρόεδρον δημοκρατίας ἄνευ τῶν ὑπουργῶν του, ἢ τέλος εἰς τοὺς ὑπουργοὺς μόνους ὑπὸ τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα, ἢ κάλλιον εἰς τοὺς ὑπουργοὺς καὶ εἰς τὸν Πρόεδρον ὁμοῦ ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα;

Ἄς λαλήσωμεν περὶ τῆς πρώτης υποθέσεως, περὶ τῆς εὐθύνης δηλονότι τῆς συγκεκεντρωμένης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἡγεμόνος κληρονομικοῦ ἄνευ τῶν ὑπουργῶν του. Ἐὰν ἡ θυμιάσις αὕτη εὐθύνη ἡδύνατο πραγματικῶς νὰ ὑπάρξῃ, θὰ ἀπεδεικνύετο κατ' ἀρχὰς, ἄνευ πολλῆς δυσχερείας, ὅτι εἶναι ἄδικος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν διότι εἶναι ὑλικῶς ἀδύνατον εἰς ἓνα μόνον ἄνθρωπον, καὶ τοὶ ἀπολαύοντα τῆς μᾶλλον ἀπολύτου ἐξουσίας, νὰ διευθύνῃ τὰς τε ἐσωτερικὰς καὶ τὰς ἐξωτερικὰς υποθέσεις μετὰ ἐπαγρυπνήσεως ἀρκούντως συντόνου καὶ ἐπιμελοῦς, ὥστε νὰ ἦ οὗτος δικαίως ὑπεύθυνος δι' ὅλα τὰ σφάλματα. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ μεγάλου τινὸς Κράτους δύναται, κατὰ τὸ ἀκριβοδίκαιον, νὰ δοθῇ εἰς μίαν μόνην χεῖρα καὶ νὰ διευθύνηται μετ' ἀρκούσης αξιοπιστίας, ὅπως ἡ εὐθύνη τῆς διευθύνσεως ταύτης στηρίζεται, ἄνευ πολλῆς ἀδικίας, ἐπὶ μιᾷς μόνῃς κεφαλῇ. Ἀλλ' ὅ,τι ἀδύνατον νὰ κατανοήσωμεν εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ ἐξασκῇ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ταυτόχροτως ἐπὶ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ἐπιτήρησιν ἀρκούντως σύντονον καὶ πεφωτισμένην, ὥστε νὰ δίδῃ λόγον δικαίως περὶ τῶν σφαλμάτων τῶν διαπραττομένων ἐπὶ πᾶσαν ὕλην καὶ ἐφ' ᾗ ἅπαντα τὰ σημεῖα τοῦ εὐρέος τούτου θεά-

(1) Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «*Πανδώρας*» παραβέτομεν ἐν τέλει τῆς βιογραφίας ταύτης ἐν τῶν κεφαλαίων τῆς «*France nouvelle*» Σ. τ. Μ.

τρον· ὅθεν ἡ μόνη εὐθύνη εἰς τὴν ἀληθῶς ὑπόκειται ἐκεῖνος ὅστις σφετερίζεται τοιαύτην ἐξουσίαν, μετὰ τῶν προνομίων καὶ τῶν κινδύνων τῆς, εἶναι ὅτι ἐπεχείρησε προσκευμένως σφάλμα ὑπερβαῖνον τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις.

Ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη ἄρα εὐθύνη τοῦ ἡγεμόνος θὰ ᾔτο εὐθὺς ἀδικίᾳ ἐὰν ἐφημερόζετο· ἀλλὰ, καθὼς προφανῶς ἀνεράρμοστος εἰς τὴν πρακτικὴν, ἀδύνατον νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ἄλλως εἰμὴ ὡς ὑπόθεσιν τινα προσωρισμένην νὰ καλύπτῃ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν διὰ σκοπῶν τινος δικαιοσύνης, ἐπικοσμοῦσα αὐτὴν δι' ἐξωτερικῆς τινος ἐγγυήσεως. Προκειμένου περὶ ὑπερτάτης ἐξουσίας, καὶ αὐταὶ αἱ λέξεις *κληρονομία* καὶ *εὐθύνη* ἀποκλείονται, ἐπειδὴ τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰμὴ μετὰ βλάβης τοῦ ἑτέρου. Τί ἐστὶ κληρονομία, καὶ τί ἀποκαθίσταται ἡ μονιμότης τὴν ἐπιζητοῦσιν εἰς αὐτὴν, ἐὰν ἡ ἐνάσκησις τῆς εὐθύνης τοῦ ἡγεμόνος δύναται κατὰ πάσῃν στιγμὴν νὰ ἐπέλθῃ καὶ νὰ διακόψῃ αὐτήν; καὶ πῶς, ἀφ' ἑτέρου, ἡ εὐθύνη αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφραμοσθῇ χωρὶς νὰ βλάβῃ τὸ κληρονομικὸν δίκαιον; Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἡ εὐθύνη αὕτη ἐστὶ τοσοῦτον προφανῶς ὑποθετικὴ, ὥστε πῶποτε εἰς οὐδενὸς τὴν διάνοιαν ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ προῖδῃ καὶ νὰ κανονίσῃ τὴν ἐνάσκησιν αὐτῆς. Νόμος, πρὸς κατηγορίαν τοῦ *βασιλεύοντος* ἐστὶ ἡγεμόνος, κατήγορος, δικασταί, ἐκτελέσεις τοιαύτης ἀποφάσεως, οἱ αὐτὸς καὶ ἄλλοι, ἀνεὺ ἀναστατώσεως ἐντὸς τοῦ Κράτους, εἰσὶ τσαῦται χίμαιραι, ἀς οὐδεὶς νομοθέτης σώας τερῶν τὰς φρένας αὐτοῦ ἠδύνατό ποτε νὰ διανοηθῇ· καὶ ἐν τούτοις, ἀνεὺ τῶν σαφῶν τούτων ὁμολογιῶν, ἡ εὐθύνη αὕτη εἶναι ἄρα γε ἄλλο τι ἢ λέξις κενή; Πρέπει λοιπὸν ἄρα γε νὰ νοήσωμεν αὐτὴν μόνον ὑπὸ ταύτην τὴν ἐποψίν ὅτι, μετὰ τινα νικηφόρον ἐπανάστασιν, ὁ ἡγεμὼν δύναται νὰ δικασθῇ καὶ δὲν ἐμπορεῖ, εἰς τὴν θέσιν ταύτην εὐρισκόμενος, νὰ στηριχθῇ εἰς τὸ δίκαιον, ὡς ἐπραττεν ὁ ἀτυχὴς Λουδοβίκος ΙΣΤ', στηριζόμενος εἰς τὸ ἀπαρχδιαστον τοῦ μονάρχου; Ἀλλ' ἡ λεπτομέρεια αὕτη δὲν ἔχει εἰμὴ μικρὰν σπουδαιότητα, διότι ἡ προπαρασκευαστικὴ εἰς δίκην ἐργασία, δηλαδὴ αὕτη ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ πτώσις τοῦ θρόνου θὰ ᾔσαν τότε ἡ ἀληθὴς ἐφαρμογὴ τῆς βασιλικῆς εὐθύνης· καὶ τὸ παρασχεῖν ἐπίτηδες εἰς τινα λαόν, ὡς πρωτίστην ἐγγύησιν κατὰ τῆς καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπανάστασιν, ἐὰν δύναται, κατὰ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν αὐτὸν κατόπιν, εἶναι νὰ φθάσωμεν εἰς συμπέρασμα τοσοῦτον παράδοξον, τοσοῦτον ἐναντίον πρὸς τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον, ὥστε τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον σπουδαίας συζητήσεως.

Χωρὶς νὰ φθάσωμεν εἰς συμπέρασμα τοσοῦτον ἀναπόδεικτον, ἡ εὐθύνη Προέδρου τινὸς δημοκρατίας,

ἀνεὺ τῶν ὑπουργῶν του, ἐπιφέρει ἐλλείψεις λίαν σοβαρὰς, τὰς ὁποίας ἡ πείρα τῶν Ἡνωμένων Ἐπικρατειῶν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν. Καὶ ὅμως ὁ πρῶτος ἄρχων τῆς ἀμερικανῆς δημοκρατίας ἔχει τὸσον μικρὰν ἐξουσίαν, ὥστε τὴν εὐθύνην αὐτοῦ, περιορισμένην οὕσαν, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, ἐντὸς τῶν μᾶλλον στενῶν ὁρίων, οὐδέποτε δύναται νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ἰδίους σκοπούς. Δὲν δύναται οὔτε πόλεμον νὰ κηρύξῃ οὔτε εἰρήνην νὰ συνάψῃ, οὔτε νὰ διαπραγματευθῇ τι ἀνεὺ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Συνελεύσεως τῶν ἀντιπροσώπων, οὔτε νὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἰδιαιτέρους τοῦ ἐπιτρόπου, πρεσβευτὰς καὶ πληρεξουσίους ὑπουργοὺς, ἀνεὺ τῆς ψήρου τῆς Γερουσίας, καὶ μὴ ἔχων τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως, ἡ ἐγστασις τῆς ἀναβολῆς εἶναι τὸ μόνον ὄπλον ὅπερ τὸ Σύνταγμα ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν, ἵνα μετριάξῃ τὴν ἀπόλυτον σχεδὸν ἰσχὺν τῆς ὁμοσπονδου Συνελεύσεως. Βλέποντες τοσοῦτον μικρὰν ἐξουσίαν καὶ, κατὰ συνέπειαν, τοσοῦτον μικρὰν εὐθύνην παρεχομένην εἰς τὸν πρόεδρον, δυνάμεθα νὰ σκεπθώμεν ὅτι ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἠθέλε ποσῶς αἰσθανθῇ τὴν ἐλλείψιν τοῦ νὰ ἔχῃ ἀρχηγὸν τῆς κυβερνήσεως ὅστις, ἐκλεγόμενος ἐπὶ τετραετίαν, νὰ ᾔναι συγχρόνως ὑπεύθυνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκτέλεσις τῶν νόμων εἶναι ἡ μόνη ἐξουσία τοῦ δημοσίου τούτου ὑπαλλήλου, φαίνεται ὅτι οὐδόλως οὗτος δύναται νὰ παραβῇ τὸ καθήκον του. Καὶ ἐν τούτοις εἶδομεν τὴν Συνέλευσιν τῶν ἀντιπροσώπων ἐπὶ πολὺ διστασάσαν, ἐν ἔτει 1867, μετὰ τοῦ σπουδαίου ἀτοπήματος τοῦ νὰ συνταράξῃ τὸ Κράτος ἐὰν ἐφῆρμοζε τὴν εὐθύνην τοῦ προέδρου, καὶ τοῦ οὐχ' ἦττον ὀδυνηροῦ ἀτοπήματος τοῦ νὰ ὑποφέρῃ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη Πρόεδρον προφανῶς πολέμιον τῆς Συνελεύσεως ταύτης καὶ κεκρυγμένως ἀντιπαλαίοντα πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐκτελέσεως τῶν νόμων.

Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος θὰ ᾔτο μᾶλλον εὐχερῆς, ἂν ὅχι ἔσχατος, ἐὰν ἐν ὑπουργεῖον, παρὸν εἰς τὰς Βουλὰς καὶ περιβεβλημένον τὰς αὐτὰς ἐξουσίας οὔας ὑπὸ τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν (ὡς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμῶν δημοκρατίᾳ), ἐκάλυπτε καὶ ἡλάττου ἐπικρῶς τὴν τοῦ προέδρου εὐθύνην. Ἀλλ' ἐπειδὴ φαίνεται δίκαιον ἡ εὐθύνη νὰ ᾔ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐξουσίαν, θὰ διετρέχομεν τὸν κίνδυνον, διὰ τῆς συναρμογῆς ταύτης, νὰ ἴδωμεν τὸν Πρόεδρον προσπαθοῦντα διηνεκῶς νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν εὐθύνην του, ὅπως ἐπαυξαινῇ τὴν ἐξουσίαν του. Τότε ὁ Πρόεδρος ἀντὶ ν' ἀποδεχθῇ εὐθύνην ἀκριβῶς περιορισμένην εἰς τὴν τακτικὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως, θὰ ἤξιον ἐπιμύονως νὰ ᾔναι ὑπεύθυνος τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῶν ὑποθέσεων καὶ αὐτῆς τῆς τύχης τοῦ ἔθνους, ὅπως κέκτηται δίκαιον λόγον παραπάνων κατὰ τῶν συνετῶν ὁρίων τῶν ἐπενεχθησμένων εἰς τὴν ἐπιρροήν του.

«Οἱ ὑπουργοὶ ἀξιοῦσι νὰ κυβερνῶσιν, ἤθελεν εἰπεῖ, καὶ ἐν τούτοις ἐγὼ εἰμὶ ὑπεύθυνος· ἔχω δεδωμένας τὰς χεῖρας ἵνα πράξω τὸ καλὸν καὶ εὐθύνομαι διὰ τὸ κακόν.» Τὸ ν' ἀποκρύπτωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τὴν ἀπαίτησιν τῆς εὐθύνης, εἶναι τὸ νὰ παρέχωμεν ἐπιτηδείως εἰς τὴν προσωπικὴν φιλοδοξίαν τὸν μᾶλλον ἀξιοσέβαστον τύπον καί, κατὰ συνέπειαν, τὸν μᾶλλον ἐπικίνδυνον εἰς λαὸν λίαν εὐαίσθητον εἰς τὴν ιδέαν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἰδίᾳ εὐαίσθητον εἰς τὴν γεννησιότητα τοῦ χαρακτῆρος. Τὸ μόνον μέσον πρὸς μεταίωσιν τοῦ ἐπικινδύνου τούτου δόλου ὑπὸ τὴν διοίκησιν προέδρου δημοκρατίας, εἶναι τὸ νὰ ὀρίσωμεν μετὰ σαφηνείας καὶ νὰ περιορίσωμεν μετ' ἀκριβείας τὴν εὐθύνην τοῦ Προέδρου καὶ νὰ τὴν περιορίσωμεν εἰς τὰ καθήκοντα τὰ ἀπορρέοντα ἀμέσως ἐκ τῆς ἀρχῆς του, ἀφιέμενοι εἰς τὴν κυβέρνησιν ἅπασαν τῆς γενικῆς πολιτικῆς τὴν εὐθύνην, ὅπως ἐξασφαλίσωμεν εἰς αὐτὸν ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν του. Καλὸς ἄρα νόμος περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ προέδρου εἶναι ὁ μᾶλλον κατεπεύγων καὶ μᾶλλον ἀναπόφευκτος θεσμὸς δημοκρατίας ρυθμιζομένης· ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος εἶναι δυσχερὴς καὶ λεπτός· εἰς τὴν ψήφισιν, ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ διακρίνῃ καθαρῶς καὶ ἰδίᾳ ῥητῶς μετὰ τοῦ ἰδίου γένους τῆς εἰθινης ἥτις ἐπιθεύληται εἰς τὸν Πρόεδρον, καὶ τῆς γενικῆς καὶ ἀνεργητικωτέρας εὐθύνης, ἥτις θεὸν νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

Ἀντὶ τούτου, οὐδὲν ἀπλούστερον τῆς ὑπουργικῆς εὐθύνης ὑπὸ τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, τοῦ ὁποῦ εἶναι τὸ πρῶτιστον ἐλατήριον, καὶ ὁ μηχανισμὸς οὗτος ἀποκατέστη τοσοῦτον οἰκείος εἰς τοὺς πεφωτισμένους νόας τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος, ὥστε ἀνωφελὴς καθίσταται ἡ ἐξήγησις αὐτοῦ. Ἄπας ὁ κόσμος εἶδεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Βέλγων, Λεοπόλδον τὸν Α', καὶ ἅπας ὁ κόσμος δύναται ἔτι σήμερον νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὴν βασίλισσαν Βικτωρίαν τὸ ἐντελὲς ἀπεικόνισμα ἡγεμόνος συνταγματικοῦ, ἀπολύτως ἀπηλλαγμένου τῆς τῶν μερίδων πάλης, μόνον καθήκον ἔχοντος νὰ παρατηρῇ καὶ ἐπικυρῇ τὰς νίκας των, καλῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀρχηγὸς ὁριαμδευσούσης πλειονοψηφίας, ἡ ἀποπέμπων τὴν πλειονοψηφίαν ταύτην ἐνώπιον τοῦ κράτους, ἐὰν πεισθῇ ὅτι αὕτη ἔπαυσε ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὴν κοινὴν γνώμην.

Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο τῆς κυβερνήσεως, τὸ ὑπουργεῖον εἶναι ὁμογενὲς συγχρόνως καὶ ὑπεύθυνον. ἔχει ἀρχηγὸν πρόεδρον τοῦ συμβουλίου ὅστις, περιβεβλημένος τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πλειονοψηφίας, ἐκλέγει ἐλευθέρως τοὺς συναδελφοὺς του. Ἀλλαχοῦ ἐξεθάρκαμεν τοὺς λόγους οἵτινες ἐφαίνοντο εἰς ἡμᾶς ὡφέλιμοι, ὅπως ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τοῦ ὑπουργείου ἐκλέγεται ἀμέσως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐπὶ χρόνον ἀόριστον, ὑποχρεωμένης ὅμως τῆς Βουλῆς νὰ ἐπιχειρῇ νέαν ἐκλογὴν, εἴ ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ, ἐὰν

ἡ δοκιμὴ αὕτη ἀπῆχταιτο ὑπὸ τοῦ τριτημορίου τῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας.

Ὑπουργεῖον οὕτω τεθεμελιωμένον, διοικοῦν τὰς δημοσίας ὑποθέσεις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχηγοῦ του καὶ ὑποβεβλημένον, ὡς πρὸς τε τὴν καθόλου καὶ τὴν ἐν μέρει διαγωγὴν του, εἰς τὴν καθημερινὴν ἐξέλεγχιν τοῦ κοινοβουλίου, τοιοῦτον ὑπουργεῖον θὰ παρῆγε καθ' ἡμᾶς εἰς τὸν τόπον τὰ πλεονεκτήματα τῆς ισχυροτέρας ἢ δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν κυβερνήσεως καὶ πάσχει τὰς ἐγγυήσεις τὰς ἀδιαχωρίστους πρὸς τὸν σεβασμὸν τῆς γενικῆς ἐλευθερίας. Ἀφ' ἐνός μὲν, τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἐρειδόμενον ἐπὶ κοινοβουλευτικῆς πλειονοψηφίας, θὰ ἠδύνατο τὸ πάντα νὰ πράξῃ, ἐκτός, κατὰ τὴν παρομίαν τῶν γειτόνων ἡμῶν, τοῦ νὰ μεταποιήσῃ ἀνδρα εἰς γυναῖκα· ἀφ' ἑτέρου δέ, θὰ εἶχεν ἐμπόδιον μόνιμον καὶ ἰσχυρὸν, τὴν ὅλην ἐξέσκησιν τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν διηνεκῇ ἐπιτήρησιν τῆς μερίδος ἣν ἀντικατέστησεν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ ἥτις ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν καταλάβῃ αὐτὴς.

Δέον ν' ἀφήσωμέν τι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φρόνησιν, καὶ εἰς συνταγματικὴν κυβέρνησιν ἐγκεῖται εἰς τὴν δημόσιον εὐφρίαν τὸ ἐπιταχύναι ἢ βραδύναι τὴν πτώσιν τῶν ὑπουργείων. Ἐὰν αἱ πτώσεις αὗται εἰσὶ λίαν συχναί, ἡ ἑλλειψὶς μονιμότητος ἥτις προέρχεται ἐκ τούτου ἐν τε τῇ κυβερνήσει καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις ὑποθέσεσιν εἶναι κακόν· ἐὰν αἱ πτώσεις αὗται εἰσὶ λίαν σπάνιαι καὶ ἐὰν ἡ αὐτὴ μερίς, ἀντιπροσωπευμένη ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, διατηρεῖται ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, δύο σοβαρὰ ἀτοπήματα ἐπακολουθοῦσι ταύτην τὴν βραδύτητα ὡς πρὸς τὴν ἀσκῆσιν τοῦ συνταγματικοῦ μηχανισμοῦ· τὸ πρῶτον τούτων εἶναι ὅτι ἐρεθίζεται καὶ τραχύνεται ἡ μερίς καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἱστάμενοι οὕτω μακρὰν τῆς ἐξουσίας, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε παραβλέπουσι πλέον τὸ δημότιον συμφέρον καὶ ὠθοῦνται ἐνίοτε εἰς παρακεκινδυνευμένας ἀποφάσεις· τὸ δεύτερον ἀτόπημα εἶναι, ὅτι ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τῆς ὑπουργικῆς κυβερνήσεως ἐν τῶν κυριωτέρων αὐτῆς προσόντων, ὅπερ εἶναι τὸ ἀναψύξαι, διὰ τῆς ἐγκαίρου πτώσεως τῶν ὑπουργείων, τὴν πολιτικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἀπαλλάξαι διὰ σωτηρίου τρόπου τῶν ἀναποφεύκτων ἐκείνων αἰτιάσεων, ἃς ἡ μᾶλλον σώφρων καὶ μᾶλλον μετρία ἐνάσκησις τῆς ἐξουσίας παράγει πάντοτε μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ προσωπικὴ κυβέρνησις οὐδὲν μέσον ἔχει πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐσσεῖ τούτου αὐξάντος βάρους τῶν αἰτιάσεων αὐτῶν τῶν πιπτουσῶν ἐπὶ μίαν μόνην κεφαλὴν, καὶ ὀφείλει θάπτον ἢ βράδιον νὰ ὑποκύβῃ εἰς αὐτάς· τεύοντιον ὅμως συμβαίνει εἰς τὴν ὑπουργικὴν κυβέρνησιν, διότι αὕτη παρέχει, διὰ τῆς πτώσεως τῶν ὑπουργείων, ἱκανοποίησιν σχεδὸν περιοδικὴν εἰς τὰς ἀναποδράστους ταύτας δυσαρεσκείας, καὶ συγχρόνως μαλάσσει τὰς ἐκδικήσεις καὶ διεγείρει τὰς ἐλπίδας.

Ἡ πτώσις τῶν ὑπουργείων μᾶλλον ἢ ἡ ὑποβολή αὐτῶν ὑπὸ κατηγορίαν εἶναι τὸ ἀληθὲς κύρος τῆς ὑπουργικῆς εὐθύνης καὶ τὸ πρῶτιστον ἐλαττήριον τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ὅμως δυνατόν νὰ ᾖναι ἀναγκαῖον καὶ σωτήριον τὸ ὑποβάλλειν ὑπουργοὺς ὑπὸ κατηγορίαν, καὶ τότε δυνάμεθα νὰ ἐκλέξωμεν ἀπταιστώως ὡς ἀνώτατον δικαστήριον, εἴτε τὸ ἀνώτατον Σινέδριον, ὡς ἐθεμελιώθη ἐν ἔτει 1848, εἴτε τὴν Γερουσίαν, ὡς προτείνομεν νὰ ιδρύσωμεν αὐτὴν ἐνταῦθα, διότι αὕτη ἀπαρτίζεται σχεδὸν ὑπὸ τῶν αὐτῶν στοιχείων ὅφ' ὧν καὶ τὸ ἀνώτατον δημοκρατικὸν Συνέδριον.

Ἐφελίμιον ἐθιμον καὶ ἀναγκαῖον νὰ διατηρηθῇ εἶναι ἡ πρόσκαιρος πρόσληψις ἐφόρων ἐιδικῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτοῦ τούτου, ὅπως βοηθῶσιν αὐτὸ εἰς τὴν συζήτησιν ὠρισμένων νόμων, εἴτε ἐνώπιον τῶν νομοθετικῶν ἐπιτροπῶν, εἴτε ἐνώπιον αὐτῶν τῶν Βουλῶν, ἀρκεῖ μόνον ἡ διάκρισις αὕτη νὰ ᾖ ἀρκούντως σαφὴς καὶ νὰ μὲνῃ προφανὴς μεταξὺ τῶν διεκμηνέων αὐτῶν καὶ ὀλιγοχρονίων βοηθῶν τῶν οἰκείων ὑπουργείων καὶ τῶν ὑπευθύνων ἀρχηγῶν αὐτῶν τούτων τῶν ὑπουργείων.

Ἦθελεν εἶσθαι σωτήριον νὰ συνειθίσωσιν οἱ γάλλοι ὑπουργοὶ νὰ θεωρῶσι τὸ ὑπουργικὸν μέγαρον ὡς τόπον ἐργασίας καὶ ἔχι ὡς ἰδίαν αὐτῶν κατοικίαν. Ἐὰν οἱ ἡμέτεροι ὑπουργοὶ συνειθίζον, ὡς οἱ ἄγγλοι ὑπουργοὶ, νὰ μὴ μεταβάλλωσι τίποτε χάριν ἑαυτῶν, ἐὰν συνειθίζον νὰ τηρῶσι τὴν ἰδίαν κατοικίαν καὶ νὰ πορεύωνται εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὡς οἱ ὑπάλληλοι αὐτῶν, τότε ὀλιγώτερον θὰ ἀφωσιῶντο τῇ ἐξουσίᾳ· θὰ συνειθίζον νὰ ἐξέρχωνται ἀπ' αὐτῆς ἄνευ λύπης καὶ νὰ ἐπανέρχωνται ἄνευ πολλῆς μερίμνης· θὰ ἐθεώρουν τέλος τὰς ὑπουργικὰς μεταβολὰς ὡς συνήθη συμβάντα, ἐν τῷ σταδίῳ πολιτικοῦ ἀνδρός, καὶ οὐχὶ πλέον ὡς θριάμβους· εἴτε καταστροφὰς ἐν τῷ ἰδιωτικῷ αὐτῶν βίῳ. Ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη ἀνάπλασις ἐγχεῖται εἰς τὰ ἥθη μᾶλλον ἢ εἰς τοὺς νόμους.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ, ὑπὸ ΔΙΚ).

ΝΑΘΑΝΑΗΛ ΚΑΝΩΠΙΟΣ.

Ἀξιότιμε κ. Δραγούμη!

Γινώσκων τὴν ἐπιθυμίαν ἣν ἔχετε νὰ συλλέγητε πᾶν τὸ ὅπωςδῆποτε ἀφορῶν εἰς τὸν βίον παντὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας διαπρέψαντος λογίου ἀνδρός ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν, σπεύδω νὰ σᾶς μεταδώσω ὀλίγας μὲν τινὰς ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅλως ἀχρήστους, πιστεύω, περὶ τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ σπουδάσαντος Ναθαναὴλ Κανωπίου τοῦ Κρητός, τοῦ μετὰ ταῦτα μητροπολίτου Σμύρνης, εἰδήσεις.

Ὅτε διέτριβον ἐν Ὁξωνίᾳ ἔσχον τὴν περιέργειαν νὰ γνωρίσω τὰ κατὰ τὴν ἐν Ὁξωνίᾳ διαμονὴν Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου. Πολλοὶ τῶν ἐκεῖ λογίων ἐγνώριζον τοῦτο μόνον περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐσπούδασεν εἰς τὸ Balliol College, μίαν τῶν 21 ἀκαδημιῶν, τῶν ἀποτελουσῶν τὸ Πανεπιστήμιον, διακρινομένων διὰ τοὺς σπουδαίους φιλολόγους, οἵτινες ἐξ αὐτῆς ἐξῆλθον, μὲ παρέπεμψαν δὲ εἰς τὸν καλοκάγαθον Κ. Coxе βιβλιοθηκᾶριον τῆς Βοδλεϊανῆς βιβλιοθήκης διὰ τὰ περαιτέρω· παρ' αὐτοῦ δὲ ἐπληροφορήθην ὅτι ὑπάρχει ἐντυπος τῶν ἀκαδημιῶν αὐτῶν ἱστορία, καὶ ἴσως εὖρω ἐκεῖ πληροφορίας τινάς. Καὶ τῶντι ἐξετάσας καὶ διελθὼν τὴν τῆς ἀκαδημίας ταύτης ἱστορίαν οὐ μόνον τὸν Μητροφάνη μνημονεύμενον εὖρον, ἀλλὰ καὶ τὸν Ναθαναήλ, τὸν ὁποῖον ἐκεῖθεν πρῶτον ἐγνώρισα. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου ἐκτὸς τῆς ἱστορίας τῆς εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ὁξωνίαν ἐλεύσεώς του, ἥτις εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὴ, οὐδὲν ἄλλο περιεργείας ἄξιον περὶ τῆς ἐκεῖ διαμονῆς αὐτοῦ εὖρον, παρὰ τοῦτο μόνον ὅτι οἱ ἐλλογιμώτατοι Ἀγγλοὶ δὲν ἦσαν πολὺ εὐχαριστημένοι, νομίζοντες ὅτι δὲν προώδευσεν εἰς τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ὅσον ἔδει (ποῖαν τινὰ πρόοδον ἐννόουν δὲν ἐκφράζονται)· περὶ δὲ τοῦ Ναθαναὴλ ἔμαθον τὰ ἐξῆς· Οὗτος ἦτο πρωτοσύγκελος τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, κατέφυγε δὲ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1638 ἀπαγχόνισιν τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, δεκτὸς γενόμενος μετὰ πολλῆς εὐμενείας παρὰ τε τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Laud, καὶ παρ' αὐτῶν ἀπεστάλη εἰς Ὁξωνίαν. Ἐκεῖ δὲ εἰσῆχθη ἐπίσης ὡς καὶ ὁ Μητροφάνης εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Balliol, ὅπου διέτριψεν ἱκανὸν καιρὸν. Ἦτο δὲ ὁ πρῶτος, ὅστις εἰσῆγαγεν ἐν Ὁξωνίᾳ τὴν χρῆσιν τοῦ καφέ, καὶ οἱ γέροντες τῆς ἀκαδημίας, λέγει ὁ συντάκτης τοῦ χρονικοῦ, ἀκόμη τὸν ἐνεθυμοῦντο (καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ χρονογράφος οὗτος ἔγραφε), πῶς κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἤγειρετο καὶ ἔψηνε μόνος τὸν καφὲν αὐτοῦ. Ἠγάπα δὲ πολὺ νὰ ψάλλῃ ἐκκλησιαστικὰ ἑλληνικὰ ᾠσματα, ὧν τὸ μέλος ἐφαίνετο περίεργον εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς· ἐνετυπώθη δὲ εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν (ἐπειδὴ ὡς φαίνεται τὸ ἔψαλλε συνεχῶς) τὸ «καὶ φθάσαντες τὸν ἄφθαστον ἐχάρησαν αὐτῷ βοῶντες ἀλληλούϊα», τὸ ὅποιον ὁ χρονογράφος ἔχει τονίσει μὲ εὐρωπαϊκὰ μουσικὰ σημεῖα. Τὸ δὲ πάντων περιεργότερον εἶναι ὅτι ἐπετράπη εἰς αὐτὸν νὰ ἱεραργῇ ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐκκλησίᾳ τῇ τοῦ Χριστοῦ καλουμένῃ (Christ Church), καὶ ἐδέχθη νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὡς ἐφημέριος, ἕως οὗ εἰσελθόντες οἱ φανατικοὶ τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας διώκται, οἱ ὁποῖοι τοῦ Κρόμβελλ, εἰς Ὁξωνίαν, ἐξεδίωξαν καὶ αὐτὸν ἐκεῖθεν. Ἀναχωρήσας δὲ τότε εἰς Ἀγγλίαν εἰς Ὀλλανδίαν κατῴρθωτε νὰ μείνῃ ἐκεῖ ἐπὶ τινὰ καιρὸν, καὶ συνήθροισε καὶ ἱκανὰ βιβλία τῇ συνδρομῇ λογίων τινῶν φίλων του, οὓς καὶ παρεκάλεσε νὰ τὸν βοηθήσωσι διὰ νὰ ἀποστείλῃ ταῦτα εἰς Ἑλλάδα καθ' ὅσον ὁ ναῦλος ἦτο ὑπέρογκος τότε. Αὗται εἶναι αἱ τελευταῖαι περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις τὰς ὁποίας ἐμπεριέχουσιν αἱ ἐπιστολαὶ αἱ λατινιστὶ γεγραμμέναι διαφόρων